

CSONTOS MÁRTA

Egy kettős évforduló bűvöletében

SZABADSÁG, HADD NÉZZÜNK SZEMEDBE!
I–II.

PETŐFI SÁNDOR 200. SZÜLETÉSNAPIJÁRA
TAMÁSI LAJOS 100. SZÜLETÉSNAPIJÁRA

Hét Krajcár Kiadó
Budapest, 2023
336+394 oldal, 2500+2500 Ft

A *Szabadság, hadd nézzünk a szemedbe!* címet viselő, az idei könyvhétre megjelent két vaskos kötet, Benke László kiadóvezető igényes, minden fontos részletre kiterjedő szerkesztésében kettős feladatot valósított meg a két szerző életművének méltatásával.

A versekben, prózai írásokban és más kortörténeti dokumentumokban gazdag kötetek megelőlegezett, 2023-as kiadási dátuma arra utal, hogy a következő évben két költőről emlékezünk meg, a versszeretők és irodalomtörténészek örömeire egyaránt; Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója és Tamási Lajos születésének 100. évfordulója alkalmából.

A kötetek aktualitását bizonyítja és megerősíti az a tény, hogy a szabadság és a hazaszeretet eszméjének ápolása napjainkban is ugyanolyan fontos, mint Petőfi és Tamási Lajos korában. Életművük ismeretében bátran kijelenthetjük, hogy a hazaszeretet ébrentartásához olyan költőkre van szükség, akik politikai rátermettségük és tehetségük birtokában a költészetet a közügyek szolgálatába képesek állítani. Mindkét költő életútjának ismeretében világossá válik, hogy nem elég pusztán a korszerű stílus- és beszédmódra fókuszálni, a küldeteses szerepvállalásra is szükség van az értékteremtéshez. Ahogy Láng Gusztáv fogalmaz a *Kérdezz másképp...* című kötetében, szükség van 'extraliterális', esztétikán kívüli tényezőkre is, melyek társadalmiak, politikaiak és ideológiaiak.

Ebben a két kötetben két olyan alkotó életműve kerül fókuszba, akik költői szereptudatuk birtokában a költészet küldetését a társadalmi és nemzeti tennivalók szolgálatában jelölték meg, mert hittek abban, hogy a költészet meg tudja javítani a világot. „Oh, szabadság, hadd nézzünk szemedbe / Oly sokáig vártunk

2023. április–május

rád epedve” – fogalmaz Petőfi vallomásosan egy versében, hiszen fontosnak tartotta az alvó nemzeti lélek ébresztését, megerősítve a kortárs Arany Jánosnak a Nép Barátja című lap egy számában azt a gondolatát, hogy szabadság nélkül az ember nem is Isten képére teremtett állat, hanem igavonó barom.

Petőfi, aki eltűnt a segesvári csatában, megmaradt a magyar nép költőjének mind a mai napig, kötődünk írásaihoz, ragaszkodunk megszerzett szabadságunkhoz, s ehhez erőt merítünk olyan férfias, jellemzilárd, a feladatot elkötelezetten vállaló és elvégezni tudó vátesz-költők írásaiból, mint amilyen ő volt. Kérése beteljesedett; a halállal szembe akart nézni, nem ágyban, párnák közt óhajtotta a véget. A jól ismert vershez adalékként említhetjük, hogy Széchenyi egy 1848-as vezércikkben hasonlóan fohászzkodott: „Óh Istenem, ne hagyj elveszнем puha ágyban, kályhasut mögött, ha lehet, hazámat szolgálva haljak meg.”

A kétkötetes mű szerkesztőjének, Benke Lászlónak legfőbb célkitűzése az volt, hogy Petőfi mellett az éppen 100 évvel később született Tamási Lajosnak is méltó helyet jelölhessen ki az irodalomtörténetben, s kiemelhesse a feledésből.

Tamási ugyanolyan sorsvállaló, küldetéses költő volt, mint Petőfi Sándor, egy teljesen más történelmi korban, az 1956-os forradalomhoz kapcsolódva, de vele végtelenül igazságtalanul bánt el a sors, hiszen még életében mellőzték, elhallgatott, s mindmáig ismeretlenségben van, holott, ahogy Benke László fogalmaz: Tamási Lajos a forradalom fellobbanásának, majd elfojtott emlékezetének szimbóluma. Tamási életben maradt, legyőzte a halált, de elvesztette hangját, s most a kötet szerkesztője magára vállalta azt a nemes feladatot, hogy visszaszerezhesse azt. Költészete a XX. századi Magyarország hiteles tükörképe, ilyen módon versei a szellemi ellenállás értékes dokumentumainak tekinthetők. A magyar politikai költészet jeles darabja a *Piros vér a pesti utcán* című vers, melyet maga Tamási olvasott fel a Kossuth Rádióban 1956. október 26-án. Ő volt az a költő, aki Komoróczy Emőke gondolait megerősítve, a munkássorból kiemelkedni vágyó, elkötelezett népi értelmiség szószólója lett, aki hitte, hogy egy új, emberségesebb világot lehet megteremteni, aki olyan közéleti lírát hozott létre, amelyben figyelemmel kísérhette a mindennapi életet, nemcsak szemlélőként, hiszen maga is abban a közegben élt, s tisztában volt azzal, visszautalva korábban említett versére, hogy „úgy született a szabadság, / hogy hullt a könny és hullt a vér.”

Nem elhanyagolható információ az akkori politikai helyzetben, hogy a *Piros vér a pesti utcán* című verset Köpeczi Béla pártutasítására Tamási kihagyta *Keserves fáklya* című készülő kötetéből.

Mindkét kötet tematikusan elrendezett verseket tartalmaz, kiegészítve kortársak véleményével, értékelő gondolataival, irodalomtörténeti elemzésekkel, ami lehetővé teszi, hogy minden eddiginél teljesebb összehasonlító életmű bemutatás kerüljön az olvasók és a történészek kezébe.

Petőfi, mint főszereplő, a maga korában vezéregyéniségként volt jelen, főként a kávéházi találkozóhelyen, ahol sokszor került sor provokatív vélemények nyílt kimondására, s ha a *Dicsőséges nagyurakra* és a *Nemzeti dalra* gondolunk, világosan látjuk, 1848. március 15. valóban Petőfi napja volt, egy meghatározó és felejthetetlen élmény megtapasztalása, amikor áthatolhatatlannak látszó falak dőltek le. Petőfi véleményvezéri szerepe örökre elvehetetlen marad, s annak ellenére, hogy a szabadságharc kitörésével megszűnt az az irodalmi közeg, ahol a márciusi ifjak hangjukat hallatták, költészetével szimbólummá vált, aki örökre itt marad velünk, még akkor is, ha tisztá-

ban vagyunk azzal, hogy a történelem menetében egy-két ember sohasem tudja megváltoztatni a világot, de legendát lehet köré építeni, ami erőt ad, megerősítve a küzdelem szellemét az elkövetkezendő generációknak.

Benke László szerkesztésében a tájlrá, a szerelmes vallomások és az élet vagy halál kérdése tematikus válogatásban jelenik meg, így korabeli és kortárs költők és irodalmárok írásaival is találkozhatunk, hogy csak néhányat említsünk: Vajda János, Horváth János, Illyés Gyula, Vörösmarty Mihály, Arany János, József Attila, Csoóri Sándor...

A Petőfi-kötet egyik érdekes írása Margócsy István tollából született, s a Petőfi-legendák hátterével foglalkozik, elsősorban a Barguzinban kiásott tetem és a szibériai fogság legendájáról tudunk meg érdekes adatokat. Akármilyen is az igazság, Petőfi kultusza örökké élni fog, egyszerre tekintjük jelenvalónak és nemlétezőnek, nem kizárólag költői teljesítménye alapján, hanem forradalomban betöltött szerepében, mely nemzetpolitikai szempontból semmiképpen nem hanyagolható erő.

A második kötet jelentősége abban rejlik, hogy a korábban említett emblemikus *Piros vér a pesti utcán* című vers Benke László, a Hét Krajcár Kiadó vezetője által összeállított kötetben jelent meg, s nem utolsósorban Benke László személyes kapcsolatban állt Tamásival, a mesterének tekintette. Sikeresen bemutatja és végkövetkeztésként hangsúlyozza a szerkesztésében napvilágot látott kötetekben, hogy a köztudatban és a kánonban központi helyen szereplő költők és a meghalt, de elfelejtett, írók mind az olvasók, mind az irodalomtörténészek számára ismertek kell, hogy maradjanak, meg kell kapniuk az őket megillető helyet. A második kötet gazdag versanyaga mellett számos kortörténeti jelentőségű dokumentumot találhatunk, számos olyan írást, melyek elismeréssel szólnak Tamási Lajos személyiségéről és költészetéről egyaránt. Halász Imre írásában kiemeli, hogy a két költő közötti száz év és a szilveszteri születési dátum egy láthatatlan összekötő kapocs Petőfi és Tamási Lajos között. Oláh János a kiszolgáltatott emberség egyik legmakacsabb őrzőjének tekinti. Az egyik leg-hitelesebb forrás Tamási szerepvállalásáról és munkásságáról Lezsák Sándor könyve az írószövetségi székházban folytatott vitáról, amelynek olvasását követően valóban belátjuk; az eltitkolt és bevallott múltban rejtőzik a keresett igazság. *Az Egy körüti sírkeresztre* című vers is egyértelműen fogalmaz, az utókornak tanulságul. „Jöhet akárki, jöhet bárki, / hatalmában csak addig ér, / amíg sírunknál meg tud állni / s kezéhez nem tapad e vér.”

Tamási méltó helyét ki kell jelölni az irodalomban, erről olvashatunk Komoróczy Emőke a kötetben olvasható tanulmányában is, hogy a politikai-ideológiai viták keresztútjában ne szoruljanak alkotók érdemtelenül a perifériára, mert nagy baj, ha a költő versei nem jutnak el azokhoz, akiket megszólítani szándékozott.

Írásomban, a bevezető gondolatokat felidézve, Szakonyi Károly egy a Lyukas órában közzétett méltatásra támaszkodva felmerül a kérdés, hogy mennyire korjelenség a bezárkózottság a mai költészetben, az írók igazságtartalma és az elképzelt világ valósága hogyan jelentkezik digitális világunkban, vagyis milyen az irodalmi szövegek valóságreferenciája.

Kántás Balázs *Poetica Humanistica Hungarica* című tanulmányában is a képviselői-közéleti költészet hiányáról beszél napjainkban, valahogy eltűnni látszik a közösségi beszédmód, hiába vannak változatos interpretációs lehetőségek.

Summázva az elmondottakat, bátran kijelenthetjük, Benke László két kötete minden részletre kiterjedve helyezi fókuszba Petőfi Sándor és az ismeretlenségből kiemelkedni kíváncsozó Tamási Lajos költészetét, hogy láthassuk, a két költő életműve a maga korában a XIX. és XX. század hiteles tükörképét jeleníti meg, a versek és dokumentumok elolvasását követően gazdagabbnak érezzük magunkat, s tisztában vagyunk vele, mennyit kell küzdeni egy új, emberségesebb világ megteremtéséért és értékeinek megőrzéséért. S hogy miért van ebben a kellő politikai érzékenységgel és rátermettséggel rendelkező költőnek igazán nagy szerepe, arra Szerb Antal adja meg a hiteles választ: „A költő írása a lélek válasza a sorsra.”

PERLROTT CSABA VILMOS: CSENDÉLET